

לעילוי נשמת

מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

כמה פרטים להשלמת דיני אונאה במקח וממכר

א. שיעור אונאת מקח.

- **בדף מ"ט מבואר**, שלדעת חכמים שיעור האונאה במקח הוא **שתות**.

- **ואמר רבא**, שאין השיעור הזה אלא **לדעת רבי שמעון**. **אבל לדעת רבי יהודה** שיעור האונאה הוא ב-1/12. **ולדעת רבי מאיר** שיעור האונאה הוא ב-1/24.

- **ואביי אמר**, **שלא נחלקו החכמים הללו**, אלא **לעניין שיעור אונאת מטבע** [המבואר בדף זה], משום שבו אין אדם מוחל אף על אונאה מועטת, כי צריך הוא להוציאו, וכשהוא חסר, אין מקבלים אותו, ואין זה כמקח שפעמים אדם קונה את הצריך לו ביוקר, ומוחל על אונאתו.

ב. שיעור זמן שהקונה המתאנה יכול לתבוע את האונאה.

- **בדף מ"ט מבואר**, שלדעת חכמים, הקונה יכול לתבוע את האונאה, **עד כדי שיראה לתגר או לקרובו**.

- **ואמר אביי**, שאין השיעור הזה אמור, אלא **בכרכים** [=ערים גדולות], אבל בכפרים יכול לתבוע את האונאה עד ערב שבת.

- **ורבא אמר**, **שלא חילקו חכמים בין כרכים לכפרים**, אלא לעניין אונאת מטבעות, שבכפרים אין שולחני שיוכל להראות לו, אבל לעניין אונאת מקח, הכל בקיאים בו, ואף בכפרים אי אפשר לתבוע את האונאה, אלא עד כדי שיראה לתגר או לקרובו.

דיני אונאה במטבעות

דרך המטבעות שהם נשחקים וחסרים על ידי שעוברים מיד ליד. ובזמן חז"ל ערך המטבעות היה לפי משקלם, [כגון דינר היה מטבע שמשקלו דינר, וסלע היה מטבע שמשקלו סלע]. וכשהיה המטבע חסר ממשקלו, נמצא המקבלו בחזקת שלם, מתאנה, והנותן אותו בחזקת שלם, מאנה, ועובר באיסור "אל תונו איש את אחיו". וקודם שנבוא לבאר את הדין הזה, נקדים שגם בדין אונאת מטבעות, יש חילוק בין נחסר המטבע שיעור אונאה, לבין נפחת המטבע פחות משיעור אונאה, ולבין נפחת המטבע יותר משיעור אונאה.

א. שיעור אונאת מטבעות.

לדעת רבי מאיר – כשנפחת המטבע 1/24 ממנו.

ולדעת רבי יהודה – כשנפחת המטבע 1/12 ממנו.

ולדעת רבי שמעון – כשנפחת המטבע 1/6 ממנו.

וכשנפחת המטבע כשיעור הזה, אין לאדם להוציאו בחזקת שלם, אלא בחזקת חסר. **ואם הוציא אותו בחזקת שלם**, המתאנה אינו יכול לבטל את המקח, אבל יכול לתבוע את האונאה, עד הזמן הראשון שיכול להיוודע לו שנתאנה. [בכרכים שיש בהם שולחני, עד כדי שיראה לשולחני. ובכפרים שאין בהם שולחני, עד ערב שבת, שאז רגילים להוציא את המטבעות לצורך שבת, ויראה אם יקבלוהו ממנו אם לא]. אבל אחר הזמן הזה, אינו יכול לתבוע את האונאה, כי מאחר שלא תבע מיד, ודאי מחל, ואין לו עליו אלא תרעומת. אולם מידת חסידות היא, שאם הנותן מכיר את המטבע, ויודע שהוא נתן לו אותו, שיקבלנו חזרה מידו.

ב. מטבעות שנפחתו פחות משיעור אונאה.

מטבעות שנפחתו פחות מהשיעורים הנ"ל, **מותר להוציא אותם כאילו הם שלמים**, שלא חסרו כלל, כי על חסרון מועט כזה, אדם מוחל מיד, והרי זה כאילו אין כאן אונאה כלל. ולפירוש ריב"ם, מי שאינו מקבל את המטבע כשלמה, אינו אלא נפש רעה.

ג. מטבעות שנפחתו יותר משיעור אונאה.

סלע ודינר שנפחתו במחצה – לדברי הכל **מותר להוציאם בחזקת חסרים**, כפי שהם שווים באמת, ואין חשש שיבואו לרמות בהם את הבריות, כי ניכר לכל שאין זה סלע ודינר שלמים, ואם יאמר על הסלע שהוא שקל [=חצי סלע], ועל הדינר שהוא רובע שקל [=חצי דינר], אין בכך כלום, כי באמת כך הם שווים. ולפירוש התוס', מי שאינו מקבל את המטבעות בשוויים האמיתית, אלא כנסכא בעלמא, אינו אלא נפש רעה.

ואם הוציא אותם בחזקת שלמים, הרי זה, **מקח טעות**.

סלע ודינר שנפחתו יותר משיעור אונאה ופחות

ממחצה – **לדעת רבי אמי מותר לקיימם לשקול בהם**, ולהוציאם כפי שהם שווים באמת, ואין

חשש שיבואו לרמות בהם את הבריות, כי ניכר בהם שהם חסרים. **ולדעת רב הונא אסור להוציאם אפילו בחזקת חסרים, אלא יקוץ אותם**, שלא יבואו לרמות בהם בני אדם, [נאו ינקב אותם כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך]. ולפי דעתו, לא יתכן שיהיו סלע ודינר פוחתים מחצה [כדין הקודם], אלא כשיפחתו בבת אחת, כגון על ידי דליקה.

סלע ודינר שפחתו יותר ממחצה – לדברי הכל **אסור להוציאם כלל**, אף לא בחזקת חסרים, כי יכולים לרמות בהם בני אדם, ולומר על הסלע שהוא שקל, אף שבאמת הוא פחות משקל, ועל הדינר שהוא רובע שקל, אף שהוא פחות מרובע שקל, ואין הרמאות ניכרת, כי כשהסלע נחסר יותר ממחצית, עדיין הוא נראה כשקל, משום שמתחילתו היה רחב, וכן הדינר החסר יותר ממחצית, עדיין נראה כרובע שקל. ואין למטבעות הללו תקנה, **אלא יקצוץ אותם, או ינקב אותם באמצעם, ויתלה בצואר בתו, או ימכור לאחרים על מנת שינקבום לתלות בצואר בנותיהם**. אך לא ימכור לתגר או להרג, אפילו על מנת לנקב, כי חשודים הם שלא ינקבו, אלא יוציאו אותם, וירמו בהם את הבריות.

וכתבו התוס', שכל השיעורים הללו, הם כשנתן את המטבע בתורת מטבע. אבל הנותן מטבע בתורת משקל, כגון שנתן סלע בתורת משקל של סלע, אפילו חסר משהו, יש כאן אונאה, שכל דבר שבמדה ובמשקל ובמניין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר, כמבואר בדף נ"ו.

אמרי אנשי "עשיק לגבך ושווי לכרסך"

עשיק לגבך – קנה ביוקר את הצריך לך לכסות את גופך.

שווי לכרסך – קנה רק בשוויו האמיתי את הצריך למאכל בטנך.

משקלות ממתכות

אין עושים משקלות מתכת לשקול בהם בשר ושמן, כי הלחלוחית נדבק בהם ומתייבש, ומכביד את המשקל.

אבל עושים משקלות מתכת לשקול בהם כסף וזהב, אלא שצריך לחופן בעור, שלא ישחקו.

ומשקלות אלו דין כלי יש להם, ומקבלים טומאה.

מבואר במשנה שמחללים מעשר שני על סלע חסרה

א. התוס' מפרשים, שמדובר במשנתנו בסלע שחסרה שיעור אונאה, ומחללים מעשר שני עליה לפי שוויה האמיתי. ואין לפסול אותה לחילול כאסימון, שמי שאינו מקבל סלע זו שחסרה כדי אונאה, לפי שוויה האמיתי, אלא כנסכא בעלמא, אינו אלא נפש רעה.

ומכל מקום לדעת חזקיה, מחללים עליה פירות מעט פחות משוויה האמיתי, משום שאין לצמצם בחילול מעשר שני, ואין לחלל שווה בשווה בדיוק. ומה שאמר חזקיה בא לחללה מחללה ביפה, הכוונה שכמו שמחלל בסלע שלם ויפה, מחלל מעט פחות משווי סלע, כך הבא לחלל בסלע חסרה, מחלל מעט פחות משוויה.

ב. וריב"ם מפרש, שמדובר במשנתנו בסלע שחסרה פחות מכדי אונאה, ומחללים עליה מעשר שני, כאילו היא שלמה, שכל שאינו מקבל סלע כזו כסלע שלמה, ומקפיד על חסרון מועט כל כך, אינו אלא נפש רעה.

ומכל מקום לדעת חזקיה, מחללים עליה פירות מעט פחות מסלע שלם, משום שאין לצמצם בחילול מעשר שני, ואין לחלל שווה בשווה בדיוק. וזה שאמר חזקיה, בא לחללה מחללה ביפה, כלומר שמחלל עליה מעט פחות מסלע שלם, כמו שמחלל על סלע שלם ויפה, מחלל מעט פחות משווה סלע.

ג. וריב"ן מפרש, שמדובר במשנתנו בסלע שחסרה שיעור אונאה, ומחללים עליה מעשר שני כאילו היא שלמה.

ותוס' הקשו על פירושו, מדוע יחשב לנפש רעה, זה שאינו מקבל סלע חסרה כשיעור אונאה, כאילו היא שלמה. ומכל מקום נראה שלפירושו, רק מתחילה ביארו כך את המשנה, אבל למסקנה ודאי אין מזלזלים כך בחילול מעשר שני.

ד. ומרש"י משמע, שמתחילה ביארו את המשנה כפירוש הריב"ן, ולכן הביאו מהמשנה ראייה שמזלזלים במעשר שני. אבל לבסוף ביארו את המשנה כפירוש התוס', ואין מזלזלים במעשר שני שני זילזולים, אלא אחד, כלומר אף על פי שהוא חסר ודומה בכך לאסימון, מחללים עליו, אבל אין מחללים כאילו המטבע שווה יותר ממה שהוא באמת, אלא אדרבה מחללים על מעט פחות משוויו.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות

בלבד כסיכום קצר של הדף

להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום לחצו על [הקישור הבא](#)